

U.
257
C

S. AUR. AUGUSTINI

HIPPONENSIS EPISCOPI

COLLATIO ¹

CUM MAXIMINO

ARIANORUM EPISCOPO ².

LIBER I.

I. CUM Augustinus et Maximinus Hippone-regio unum in locum convenissent, præsentibus multis, tam clericis quam laïcis, Maximinus dixit: « Ego non ob istam causam in hanc civitatem adveni, ut altercationem proponam cum religione tua, sed missus a Comite Segisvulto contemplatione pacis adveni. Revera enim Eraclio presbytero amicali pactione mecum tractanti responsum dedi ut valui, ita tamen ab ipso provocatus; quique in tantum exarsit, ut etiam adventum tuum contra me provocaret. Et quia dignata est religio tua sibi facere injuriam, si interrogas, in quibus valeo responsum dabo. Si aliquid rationabile dixeris, necesse est ut sequar. Si quid enim de divinis Scripturis protuleris, quod commune est cum

¹ Alias: Contra Maximinum Arianorum Episc. liber primus. — ² Habita anno Christi 427 aut 428. — ³ Vide D. Guillon, tom. xxii, pag. 86.

007993

omnibus, necesse est ut audiamus : eæ vero voces quæ extra Scripturam sunt, nullo casu a nobis suscipiuntur : præterea cum ipse Dominus moneat nos et dicat : » Sine causa colunt me, docentes mandata et præcepta » hominum. »

II. AUGUSTINUS dixit : Si ad ista omnia respondere voluero, id etiam ego agere videbor, ne veniatur ad causam. Proinde ut cito agamus quod instat, dic mihi fidem tuam de Patre et Filio et Spiritu sancto.

MAX. respondit : « Si fidem meam postulas, ego illam teneo fidem quæ Arimini a trecentis et triginta episcopis, non solum exposita, sed etiam subscriptionibus firmata est. »

III. AUG. dixit : « Jam dixi, et hoc ipsum repeto, quia respondere noluit : Dic fidem tuam de Patre et Filio et Spiritu sancto.

MAX. respondit : « Cum enim non defecerim a responsione, cur accusor a tua religione, quasi responsum non dederim. »

IV. AUG. dixit : Propterea dixi te respondere noluisse, quia dum ego quærerem ut diceres mihi fidem tuam de Patre et Filio et Spiritu sancto, quod et nunc posco, tu mihi non dixisti fidem tuam, sed nominasti Ariminense concilium. Fidem tuam volo nosse, quid credas, quid sentias de Patre et Filio et Spiritu sancto. Si dignaris, ore tuo audiam. Noli me mittere ad ea scripta, quæ modo aut præ manu non sunt, aut eorum auctoritate non teneor. Dic quid credas de Patre et Filio et Spiritu sancto.

MAX. respondit : « Non ad excusandum me Ariminensis concilii decretum interesse volui, sed ut ostendam auctoritatem Patrum, qui secundum divinas Scripturas fidem

¹ Matth. xv, 9.

nobis tradiderunt illam, quam a divinis Scripturis didicerunt. Sin vero placet; « Quia corde creditur ad justitiam, » ore autem confessio fit ad salutem¹ : instructi etenim sumus et parati ad respondendum omni exposcenti de nobis » rationem de fide et spe quæ in nobis est² : » et præterea cum Dominus ipse Jesus dicat : « Qui me confessus fuerit » coram hominibus, confitebor et ego eum coram Patre » meo qui est in cœlis ; et qui negaverit me coram hominibus, negabo et ego eum coram Patre meo qui in cœlis » est³ : » istud periculum timens, quamvis leges imperiales non ignoro, tamen præcepto Salvatoris edoctus, qui monuit nos et dixit : « Nolite timere eos qui occidunt » corpus, animam autem non possunt occidere⁴ : » respondeo evidenter : Credo quod unus est Deus Pater, qui a nullo vitam accepit ; et quia unus est Filius, qui quod est et quod vivit, a Patre accepit ut esset ; et quia unus est Spiritus sanctus Paracletus, qui est illuminator et sanctificator animarum nostrarum. Et hoc de divinis Scripturis assero. Si jubes, prosequor testimonia : si in aliquo reprehenderit religio tua, dabo responsum in his in quibus reprehendi videor.

V. AUG. dixit : Movet me, quod ita posuisti proprie illuminatorem nostrum Spiritum sanctum : quasi Christus non sit illuminator noster. Hinc primo abs te volo audire quid sentias.

MAX. respondit : « Nos enim unum auctorem Deum Patrem cognoscimus, a quo illuminatio omnis per gradus descendit. Nam denique et apostolus Paulus profert de se testimonium in Actibus Apostolorum dicens : « Sic enim » mandavit nobis Deus⁵ : » et inter cætera : « Posui te in » lumen gentium⁶. » Si Apostolus in lumine gentium po-

¹ Rom. x, 10. — ² 1 Petr. iii, 16. — ³ Matth. x, 32, et Marc. viii, 38. — ⁴ Matth. x, 28. — ⁵ Act. xiii, 47. — ⁶ Isaï. xlix, 6.

situs est ut doctor, quanto magis Spiritus sanctus qui illuminator est Apostoli; in quo et Apostolus locutus est, secundum ipsius Apostoli dicta, quia nemo potest dicere Dominum Jesum, nisi in Spiritu sancto¹. Utique illuminator est Spiritus sanctus, qui illuminavit Apostolum. Sed Spiritus sanctus a Christo accepit, secundum ipsius Christi testimonium, sicut ait in Evangelio Christus: « Multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare » modo: cum autem venerit ille Spiritus veritatis, diriget vos in omnem veritatem². » Non enim loquetur a se, sed quaecumque audierit loquetur, et ventura annuntiabit vobis. Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, et annuntiabit vobis. Ergo Spiritus sanctus accepit a Christo, secundum testimonium Christi. Sine dubio autem Christus ipse confitetur, quod: « Doctrina mea non est mea, » sed ejus qui me misit Patris: » et, « Quod vidi et » audivi apud Patrem meum, loquor³. » Sive ergo Christus docens nos illuminat, Pater illuminat qui eum destinavit: sive Spiritus sanctus illuminat, illuminatio ad auctorem recurrit, qui est fons bonitatis: a quo consecutus, sive beatus Apostolus, sive etiam omnes sancti, illuminant quidem credentes, sed hæc illuminatio ad unum auctorem recurrit. Et ea de causa dicebat Propheta: « Dominus illuminatio mea, et salus mea, quem timebo⁴. »

VI. AUG. dixit: Ego non nego illuminare Spiritum sanctum, sed utrum et Christus illuminet per se ipsum, et Pater illuminet per se ipsum, annon illuminent isti nisi per Spiritum sanctum: hoc requisivi breviter, hoc requiro.

MAX. respondit: « Credo non latere religionem tuam, beatum dixisse apostolum Paulum: « Cum autem benign-

¹ 1 Cor. XII, 3. — ² Joan. XVI, 12. — ³ Id. VII, 16, et VIII, 38. — ⁴ Psal. XXVI, 1.

» nitas et humanitas apparuit Salvatoris nostri Dei, non » ex operibus justitiæ quæ fecimus nos, sed secundum » suam misericordiam salvos nos fecit, per lavacrum regenerationis et renovations Spiritus sancti, quem effudit in nos abunde, per Jesum Christum Salvatorem nostrum¹. » Secundum hanc regulam dico Spiritum sanctum et profiteor illuminatorem per Filium: ut ante dictum est: « Quem effudit in nos abunde, per Jesum Christum Salvatorem nostrum. » Jam dedi responsum: quoniam sive Paulus illuminat, ad auctorem Deum Patrem recurrit hæc illuminatio; sive Spiritus sanctus illuminat, ad auctorem recurrit illuminatio; sive Christus illuminat, ad auctorem recurrit illuminatio. Et hoc magisterio Christi edoctus, prosequor, sicut ait ipse Christus: « Oves meæ vocem meam audiunt, et sequuntur me, » et ego vitam æternam do eis, et non peribunt in æternum, et non rapiet eos quisquam de manu mea. Pater meus quod dedit mihi, majus omnibus est, et nemo potest rapere illud de manu Patris mei². » Et iterum sic ait: « Ego et Pater unum sumus³. » Ergo ad defendendas oves, ad illuminandas, Pater et Filius unum sunt, concordantes atque unanimes secundum hanc rationem quam audisti; Quoniam nemo potest rapere de manu mea oves quas mihi dedit Pater: simili modo nec de manu Patris, »

VII. AUG. dixit: Res loqueris necessarias quidem, sed non ad causam. Ad interrogationem meam non respondisti, et tamen multa dixisti. Si velis, relicta quæstione quæ inter nos vertitur, reddere totum Evangelium, qui dies sufficiunt, quantum temporis spatium necessarium est? Breviter mihi dic, quoniam interrogavi te, utrum illuminet per se ipsum Christus, annon illuminet nisi per Spiritum sanctum. Non solum ad hoc respondere noluisti,

¹ Tit. III, 4. — ² Joan. X, 27. — ³ Ibid. 30.

sed si me non fallit quod audiui, magis Spiritum sanctum per Christum illuminare dixisti.

MAX. respondit : « Non decet in religione, præterea cum de Deo loquamur, calumniam inferre. Ego et responsum dedi, et si non sufficiunt quæ diximus, addimus testimonia, quia per Jesum Christum Spiritus sanctus effusus est in omnes credentes. Sic enim legimus beatum Petrum dixisse : « Hunc Jesum suscitavit Deus, cujus » nos omnes testes sumus¹. Dextera itaque Dei exaltatus, et promissione Spiritus sancti accepta a Patre effudit hoc donum quod nunc vos et videtis et auditis. Dixi enim quod omnia quæcumque suggerit nobis Spiritus sanctus, a Christo consecutus sit. Recurre ad testimonia ante lata, et invenes ita. »

VIII. AUG. dixit : Cum vis conari probare quod ipse non nego, in rebus superfluis necessarium tempus absumis. Ego non nego per Christum diffusum fuisse super credentes Spiritum sanctum. Sine causa hoc per tantas moras testimoniis probare voluisti, quod ipse confiteor. Ego hoc dixi, hoc quæsivi, hoc iterum dico : utrum Christus per Spiritum sanctum illuminet, an Spiritus sanctus per Christum illuminet : quia dixisti superius per Christum illuminare Spiritum sanctum. Si autem non recolis, recitentur verba tua in Gestis, ut appareat ea nos jussisse recitari, et probabo te dixisse quod quæro.

MAX. respondit : « Probatio erat necessaria, si non ipse temetipsum placasses. Jam enim prosecutus es in testimoniis quæ protuli, vel in ratione quam dedi, quod et ipse sic habeas. Cum finita sit ergo ista quæstio, propone aliam ad quam tibi respondeam. Nam professus es jam in quæstione ista satisfactum tibi fuisse. »

IX. AUG. dixit : Dixisti Spiritum sanctum per Chris-

¹ Act. 11, 32.

tum illuminare, annon dixisti? Rogo te ut unum de duobus breviter mihi respondere digneris. Dixisti, annon dixisti?

MAX. respondit : « Ego Spiritum sanctum professus sum secundum Salvatoris magisterium, quia sive illuminat, a Christo accepit; sive docet, a Christo accepit, omnia quæcumque gerit Spiritus sanctus ab unigenito Deo consecutus est; et si parva sunt testimonia, addo. »

X. AUG. dixit : Ne dicat nos calumniari, legantur verba ipsius paulo superius.

ANTONIUS notarius ad locum recitavit : « Dico Spiritum sanctum et profiteor illuminatorem per Filium, ut ante dictum est, quem effudit abunde in nos per Jesum Christum Salvatorem nostrum. » Cumque recitatum est :

MAX. respondit : « Ut videtur, ipse potius dilationi studes, ut non ad principalem causam recurramus, sed per totum diem vis argumentis nos in una detinere quæstione. Nos enim recitamus, quod per Filium Spiritus sanctus sit effusus, et non tantum beatum Paulum testem produximus, verumetiam et Petrum priorem Apostolorum. Habet enim prosecutio nostra, quod Spiritus sanctus a Christo accepit, secundum præcedens testimonium : « Ille me clarificabit, quia de meo accipiet et annuntiabit vobis¹. » Idem itidem compulsus iterum dico, quia sive illuminat Spiritus sanctus, sive docet, sive instruit, omnia a Christo consecutus est; quia per Christum facta sunt omnia, et sine illo factum est nihil². Christus dicit, quia a genitore suo omnia hæc consecutus est, et vivit propter Patrem, et omnis lingua confitetur, quia Dominus Jesus Christus in gloria est Dei Patris³. « Et quia » omnis viri caput Christus est, caput autem mulieris

¹ Joan. xvi, 14. — ² Id. 1, 3. — ³ Philip. 11, 11.

» vir, caput autem Christi Deus¹. » Et quia Filio Spiritus sanctus est subjectus : et quia Filius Patri est subjectus, ut charissimus, ut obediens, ut bonus a bono genitus. Nec enim Pater contrarium sibi genuit, sed talem genuit, qui etiam clamat et dicit : « Ego quæ placita sunt » Patri, facio semper². »

XI. AUG. dixit : Si et Christus illuminat per Spiritum sanctum, et Spiritus sanctus illuminat per Christum, par potestas est. Lege autem tu mihi subjectum Christo Spiritum sanctum, quod paulo ante dixisti. Quod autem dicis Dominum dixisse de Spiritu sancto : « De meo accipiet³ : » ideo dictum est, quia de Patre accepit, et omnia quæ sunt Patris, sine dubio et Filii sunt. Nam ipse cum hoc dixisset, adjecit : « Ideo dixi : De meo accipiet⁴ : quia omnia quæ habet Pater, mea sunt. » Dic ergo quod interrogavi, et testimoniis proba, subjectum Christo Spiritum sanctum : cum potius legamus ipsum dicentem, « Spiritus Domini super me, propter quod unxit me, evangelizare pauperibus⁵. » Si super se ipse dixit Spiritum sanctum, quomodo tu dicis Spiritum sanctum Christo esse subjectum ? Dixit autem Christus, super se Spiritum sanctum : non quia super Verbum Dei est, quod est Deus ; sed quia super hominem, quod Verbum caro factum est⁶. Ubi enim scriptum est : « Verbum caro factum est : » nihil aliud est quam, Verbum homo factum est. Quia, « Videbit omnis caro salutare Dei⁷ : » nihil est aliud quam, omnis homo. Et : « In lege non justificabitur omnis caro⁸ : » nihil est aliud quam, omnis homo. Propter quod ergo Verbum caro factum est, et ille semetipsum exinanivit, formam servi accipiens⁹,

¹ I Cor. XI, 3. — ² Joan. VIII, 29. — ³ Id. XVI, 14. — ⁴ Isaï. XVI, 1. — ⁵ Luc. IV, 18. — ⁶ Joan. I, 14. — ⁷ Isaï. XL, XL, 5. — ⁸ Rom. III, 20. — ⁹ Philip. II, 7.

ex ipse forma servi dixit, « Spiritus Domini super me. » Nam par potestas est, una substantia est, eadem divinitas. Ideo quamvis Trinitatem colamus, quia Pater non est Filius, nec Filius est Pater, nec Spiritus sanctus aut Pater aut Filius : tamen unum Deum colimus, quia ipsa Trinitatis ineffabilis et excelsa conjunctio unum Deum ostendit, unum Dominum. Ideoque dictum est : « Audi, » Israël, Dominus Deus tuus, Dominus unus est¹. » Quid nobis vultis facere duos Deos et duos Dominos ? Dicitis Dominum Patrem et Deum Patrem, dicitis Dominum Christum et Deum Christum ? Interrogo, utrum ambo simul unus sit ? Respondetis, duo dii. Superest ut eis et templa et idola faciatis.

MAX. respondit : « Religionis auctores nunquam in calumniam vertuntur. Interrogasti testimonia, ut ea quæ professus sum testimoniis docerem ; et ipse pares atque æquales profiteris tres, Patrem et Filium et Spiritum sanctum. Et præterea cum tres æquales professus sis, iterum conversus protulisti quidem testimonium divinarum Scripturarum, non ad æqualitatem pertinens, sed ad singularitatem omnipotentis Dei, quod unus sit omnium auctor. Ergo quia et ætate præcedis, et auctoritate major es, profer, instrue prius testimoniis, quod tres sint æquales, tres omnipotentes, tres innati, tres invisibiles, tres incapabiles : et tunc demum necesse est testimoniis ut acquiescamus. Si quo minus reddere rationem de divinis Scripturis non valueris, necesse me est, ut ad omnia quæ in præcedenti dixi, sive enim Patrem solum qui quod vivit a nemine accipiens, sive Filium, quod sum professus, quia quod vivit a Patre accepit, sive de Spiritu sancto quæ dixi, etiam quanta desideras testimonia proferam. »

XII. AUG. dixit : Ergo quod quæsivi ut dicere digna-

¹ Deut. VI, 4.

reris, non dixisti. quo testimonio probares subjectum Christo Spiritum sanctum: respondeo tamen ad ea quæ proposuisti. Sic non dicimus tres omnipotentes, quomodo non dicimus tres deos. Si enim de singulis interrogemur, utrum Deus sit Pater; respondemus, Deus: utrum Deus sit Filius: respondemus, Deus: utrum Deus sit Spiritus sanctus: respondemus, Deus. Cum autem de omnibus interrogati fuerimus, utrum tres sint; referimus nos ad divinam Scripturam dicentem: «Audi, Israël, Dominus Deus tuus, Dominus unus est¹.» Et in hac divina præscriptione condiscimus, eandem ipsam Trinitatem unum esse Deum. Sic et de singulis si quærat, utrum Pater omnipotens sit; respondemus, omnipotens: si Filius; hoc idem respondemus: si Spiritus sanctus; nec ipsum negamus omnipotentem. Nec tamen dicimus tres omnipotentes, quomodo non dicimus tres deos: sed sicut simul illi tres unus Deus, sic simul illi tres unus omnipotens est, et invisibilis unus Deus Pater et Filius et Spiritus sanctus est. Sine causa ergo putas nos numero coarctari, cum divinitatis potentia etiam rationem numeri excedat. Si enim animæ multorum hominum accepto Spiritu sancto et quodam modo conflatae igne charitatis unam animam fecerunt, de qua dicit Apostolus: «Erat enim eis anima et cor unum²:» tot corda, tot millia cordium, unum cor fecit charitas Spiritus sancti; tot millia animarum unam animam dixit Spiritus sanctus, quam ipse unam animam fecit: quanto magis nos unum Deum dicimus, semper sibi invicem et inseparabiliter et ineffabili charitate cohærentes Patrem et Filium et Spiritum sanctum.

MAX. respondit: «Ac per hoc pares atque æquales dixisti, quod quidem testimoniis docere non valuisti, et ob

¹ Deut. vi, 4. — ² Act. iv, 32.

istam rem ad aliam causam divertisti. Nos enim non diffidimus, sed certa cognoscentes fide, quod erat cor et anima una omnium credentium. Nec enim hoc præjudicat religioni nostræ, sed magis concordat. Sine dubio enim si omnium credentium erat cor et anima una, quare autem non Pater et Filius et Spiritus sanctus in consensu, in convenientia, in charitate, in unanimitate, unum esse dicantur? Quid enim fecit Filius, quod non placuit Patri? Quid præcepit Pater, in quibus non obtemperavit Filius? Quando enim Spiritus sanctus contraria Christo aut Patri tradidit mandata? Et constat secundum Salvatoris sententiam, quod ait: «Ego et Pater unum sumus¹:» esse illos in concordia et in consensu unum. Sicut autem ipse professus es, Pater Pater est, qui nunquam fuit Filius; Filius Filius est, qui semper Filius manet: et Spiritus sanctus Spiritus sanctus est, quod est et quod legimus, profite-mur de Spiritu sancto, in hunc Spiritum sanctum, qui tantus ac talis est, ut etiam Angeli ipsi concupiscant in eum prospicere². Tantus est iste Spiritus sanctus, ut sufficiat ubique omnium postulationes suscipere, et advocacione fungi. Et in hoc testem profero beatum Paulum, qui ait: «Nam quid oremus sicut oportet, nescimus, sed ipse Spiritus sanctus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus³.» Quod lego credo, quia gemitibus inenarrabilibus postulat Spiritus sanctus. Et ideo isto eruditus magisterio in tantum dico subjectum esse Spiritum sanctum, ut gemitibus postulet pro nobis. Unum autem profiteor Deum, non ut tres unus sit, sed unus Deus est, incomparabilis, immensus, infinitus, innatus, invisibilis quem et Filius ipse et oravit et orat, apud quem et Spiritus sanctus advocacione fungitur. Nam quia orat Filium Patrem, quamvis enim soleatis omnia illa testimonia quæ in sancto legimus Evan-

¹ Joan. x, 30. — ² 1 Petr. i, 12. — ³ Rom. vii, 26.

gelio, corpori applicare, attamen nostrum est perscrutari divinis Scripturis ostendere, quia et nunc sedens ad dexteram Patris interpellat pro nobis. Ea enim de causa dixi, et oravit, et orat; quia nunc utique interpellat pro nobis, sicut ait Apostolus: « Quis accusabit adversus electos Dei? » Deus qui justificat? Quis est qui condemnet? Christus » qui mortuus est, imo magis, qui et resurrexit, qui et est in » dextera Dei, qui et interpellat pro nobis ¹? » Æque cum Discipulis positus Christus, sic se rogaturum promisit, dicens: « Si diligitis me, mandata mea servate, et ego » rogabo Patrem, et alium advocatum dabit vobis, ut vo- » biscum sit in æternum, Spiritum veritatis, quem hic » mundus accipere non potest, quoniam non videt eum, » nec novit eum: vos autem vidistis eum, et cognoscitis » eum, quia apud vos manet, et in vobis est ². » si sufficiunt hæc, bene est: si quo minus, addam quanta jubes testimonia. »

XIII. AUG. dixit: Ea quæ nos confitemur, nobis probare non debes. Hoc enim faciendo, nihil aliud, sicut superius dixi, quam necessarium tempus absumis. Scimus Filium Dei Filium esse Dei: scimus a se ipso non esse, sed genitum esse a Patre. Patrem vero ipsum ingenitum esse, a nullo esse, a nullo vitam accepisse: Filium vero a Patre accepisse vitam, sed non ita tanquam fuerit aliquando sine vita, ut acciperet vitam. Dedit enim ei vitam, gignendo eum vitam, dedit ei vitam. Æqualitatem autem ostendit dicendo: « Sicut habet Pater vitam in semet- » ipso, sic dedit et Filio vitam habere in semetipso ³. » Vitam in semetipso habet Pater; æqualem vitæ Patris vitam in se habet Filius: sed tamen Filius a se ipso vitam non accepit quia non a se ipso natus est, a Patre natus est. Gignendo dedit, non quia jam erat Filius sine

¹ Rom. viii, 33. — ² Joan. xiv, 15. — ³ Id. v, 26.

vita, et dedit ei vitam; quomodo nos peccatores facti sumus sine vita, et per indulgentiam et gratiam accepimus vitam: ille vitam accepit a Patre, quia vita natus est a Patre. Ac per hoc tu non potuisti dicere subjectum esse Filio Spiritum sanctum, nisi quia gemitibus interpellat pro nobis. Videtur enim tibi illa Perfectio Sanctitatis in gemitibus semper esse, nec respirare a gemendo. O æterna miseria! intellige locutionem, et blasphemiam devitabis. Sic enim dictum est: « Gemitibus interpellat ¹; » ut intelligeremus, Gemitibus interpellare nos facit. Adest enim nobis, et infundendo Charitatem nobis, facit nos interpellare gemitibus. Denique alio loco cum dicit Apostolus, » Clamantem, Abba, Pater; » alio loco dicit: « In quo » clamamus. Abba, Pater: » exposuit quid sit: « Clamantem, Abba, Pater; » dicendo: « In quo clamamus ². » Ac per hoc qui est clamantem, nisi clamare facientem? Do exemplum locutionis hujus: Nonne Deus est omnium præscius futurorum? Quis hoc negabit insanus? Tamen ait Apostolus: « Nunc autem cognoscentes » Deum, imo cogniti a Deo ³. » Si nunc eos cognovit Deus, non eos noverat, non elegerat, non prædestinaverat mundi constitutionem. Sed sic dixit: « Nunc autem » cognoscentes Deum, imo cogniti a Deo: ut intelligerent » Deum fecisse in eis cognitionem suam ⁴. » Cognoscentes Deum. Quid est: « Cognoscentes Deum? » Nolite vobis arrogare, nolite superbire: cogniti estis a Deo. Quid est, cogniti estis a Deo? Cognitores suos Deus vos fecit. Deus vobis dedit ut cognoscatis. Quomodo est et illud Domini: « Nunc cognovi, » dicit Abrahæ Dominus: « Nunc cognovi quoniam timeas dominum ⁵. » Quando attulit filium suum ad holocaustum Abraham, dicit ei Deus, « Nunc

¹ Rom. viii, 26. — ² Galat. iv, 6. — ³ Rom. viii, 15. — ⁴ Galat. iv, 9. — ⁵ Gen. xxii, 12.

» cognovi. » Ipsa est tota Dei præscientia? Tunc cognovit, quando dixit: « Nunc cognovi: » Sed quid est: « Nunc » cognovi? » Id est, nunc cognoscere te feci. Si ergo has locutiones sicut libris divinis eruditus agnosceres, de gemitibus illis quibus dictum est gemitibus interpellare Spiritum sanctum, non eum faceres miserum. Quid enim est aliud, semper gemens, quam semper miser? ideo nos gemimus, quia miseri sumus. Et gratias Spiritui sancto, quia charitate æterni sæculi facit nos gemere, propter quod dictus est gemens. Facit nos clamare, propter quod dictus est clamans. Facit nos cognoscere Deum, propter quod dictum est, « Imo cogniti a Deo. » Facit Abraham Deus cognoscentem, propter quod ei dixit, « Nunc cognovi. »

MAXIM. respondit: « In quibus nos reprehendis, in ipsis ipse detegeris. Certum est enim, et divina nos monet Scriptura, quod ex multiloquio non effugies peccatum, parcens autem labiis, sapiens eris¹. Quamvis etiam et si per totum diem quisque de divinis Scripturis proferat testimonia, non in verbositate illi imputabitur revera: quod si aut litteraria arte usus, aut expressione spiritus sui quisque concinnet verba quæ non continent sanctæ Scripturæ et otiosa sunt et superflua. Sufficit mihi, qui ad istam regulam te adduxi, ut profitearis quod Pater Pater est, quia innatus est, quia a nemine accepit vitam; et quia Filius a Patre consecutus est vitam; et quia Spiritus sanctus Spiritus sanctus est; dicendo autem unum Deum, bene quidem faceres, si confitendo unum Deum, non Patrem et Filium et Spiritum sanctum unum diceres Deum, contra tuam sententiam veniens. A nobis unus colitur Deus; innatus, infectus, invisibilis, qui ad humana conjugia et ad humanam carnem non descendit. Est autem et Filius

¹ Prov. x, 19.

secundum Apostolum, non pusillus sed magnus Deus. Sicut ait beatus Paulus: « Expectantes beatam spem et » adventum gloriæ magni Dei et Salvatoris nostri Jesu » Christi¹. » Iste enim magnus Deus Christus dicit, quod ascendo ad Patrem meum et Patrem vestrum, Deum meum et Deum vestrum². De sua enim subjectione unum statuit Deum. Iste est ergo unum Deum, ut jam recitavimus testimoniis, quem Christus et Spiritus sanctus adorant, et omnis creatura veneratur et colit: hac ratione unum profiteamur. »

« Non tamen quod copulatio vel permixtio Filii cum Patre, aut vel certe Spiritus sancti cum Filio vel cum Patre, faciat unum Deum. Sed quia ille solus unum perfectus est Deus, qui ut ipse prosecutus es, vitam a nemine accepit, qui Filio dedit suo exemplo habere vitam in semetipso: copulatos quidem dicimus in charitate et in concordia. Jam ut superius reddidimus rationem, alterum esse Patrem, et non ipsum Filium, ipse nos instruit Salvator, dicendo: « Si ego testimonium dico de me, testimonium meum non est verum, alius est qui testificatur de » me³. » Et ne præsumptorio spiritu quidam putarent, quod aut de Joanne Baptista dixerit alium, aut forte de Petro apostolo vel Paulo: ipse prosecutus est: « Vos misistis ad Joannem, et testimonium reddidit veritati. Ego » autem testimonium ab homine non accipio: sed hæc » dico, ut vos salvemini. Ille, inquit, lucerna fuit ardens » et lucens, vos autem voluistis ad horam exultare in lumine ejus. Ego autem habeo testimonium majus Joanne. » Opera quæ dedit mihi Pater ut perficiam ea, ipsa opera » quæ ego facio, testificantur de me, quia Pater me misit⁴. Et qui misit me Pater, ipse testificatur de me. » Quis tam stultus est, ut non intelligat quoniam alius de

¹ Tit. ii, 13. — ² Joan. xx, 17. — ³ Id. v, 31. — ⁴ Ibid. 33.